

Binde- og skurkestreger Om strengen som materiel vikar i danske konjunktionalfraaser

MICHAEL NGUYEN & PETER JUEL HENRICHSEN

ABSTRACT

Denne artikel undersøger en dansk frasetype der er hyppigt forekommende i både tale og skrift, men sjældent kommenteret i den grammatiske litteratur. Det drejer sig om den elliptiske konjunktionalfraase, med eksempler som *kalve- og svinekød, søn- og helligdage* og *haveborde og -stole*. I sin skriftlige form er frasens eliderede led markeret med en såkaldt vikarbindestreg (VB), mens talesproget benytter fonetiske midler til at markere det eliderede led. I artiklens første del opstiller vi en typologi over danske VB-fraser og påviser at visse frasetyper har en systematisk flertydig semantik. I artiklens anden del diskuterer vi VB-frasen i såvel et fonetisk som et sprogteknologisk perspektiv. Til slut viser vi at en lang række af de øvrige germanske sprog har konjunktionalfraaser der i struktur og semantik minder stærkt om de danske VB-fraser.

EMNEORD: ortografi; leksikografi; tegnsætning; sprogteknologi; sideordning; ellipse; flertydighed

1. INTRODUKTION

Denne artikel¹ handler om en dansk frasekonstruktion der består af et konjunktionalfraase og dens to tilknyttede grammatiske led. Konstruktionen udmærker sig ved at være elliptisk idet den involverer et element som udelades i det ene led, men som forekommer i det andet led. Nogle typiske eksempler er:

kalve- og svinekød
søn- og helligdage
rød- og hvidternede gardiner
universitetslærere og -forskere

1 Artikelken her bygger videre på Henrichsen & Nguyen (under udgivelse).

Dansk ortografi noterer den manglende orddel med en bindestreg. I artiklens titel, *binde- og skurkestreger*, vikarierer ”-” således for *streger* sådan at konstruktionen er synonym med *bindestreger* og *skurkestreger*. Vi benytter termen vikarbindestreg (VB) for en bindestreg i denne funktion.

Rent formelt er en VB-frase altså en forkortet udgave af en bagvedliggende ikke-elliptisk konjunktionalfase, og de to fraser har samme betydning. Vi noterer synonymiteten mellem den elliptiske og den uforkortede form sådan:²

$$\begin{aligned} [[\text{binde- og skurkestreger}]] &\equiv [[\text{bindestreger og skurkestreger}]] \\ [[\text{narrestreger og -sutter}]] &\equiv [[\text{narrestreger og narresutter}]] \end{aligned}$$

med de bagvedliggende templates (abstrakte frasestrukturer):

$$\begin{aligned} K1- \ \& \ K2F &\equiv K1F \ \& \ K2F & \text{(med suffigeret bindestreg)} \\ FK1 \ \& \ -K2 &\equiv FK1 \ \& \ FK2 & \text{(med præfigeret bindestreg)} \end{aligned}$$

Vi benytter termen *konjunkter* for de to orddele $K1$ og $K2$ (hhv. *binde* og *skurke*, samt *streger* og *sutter* i eksemplerne). Et-tegnet $\&$ står for konjunktionalet, med *og* som det hyppigste, men med (næsten) ethvert konjunktionalet som mulighed, fx *A eller B*, *A versus B*, *både A og B*, *fra A til B*, *på den ene side A, men på den anden side B*.

Generelt har bindestregen (og de fleste andre tegn) ikke fået megen opmærksomhed blandt sprogfolk (se dog Jensen 2006, Nguyen & Henriksen 2024). I stedet har man i højere grad fokuseret på kommaet – både i forskningsartikler og i mere populærvidenskabelige fremstillinger, se fx Nguyen (2024), Nguyen & Hartling (under udgivelse), Becker-Christensen & Schack (2015), Ravnholt (2015) og artiklerne i Jacobsen & Gradenwitz (1993) og referencerne heri.

Vi giver et overblik over fraser som indeholder det vi kalder *tekststreger*, og opstiller en typologi over undertypen VB-fraser, med fokus på deres grammatik. Vi anlægger en leksikografisk vinkel og undersøger dels hvordan VB-frasens formelle struktur kan leksikaliseres, dels hvordan leksikaliseringen kan understøtte arbejdet med dansk skriftsprog (såvel

² Tegnet \equiv er fra den logiske semantik og betyder 'ækvivalent med'.

for mennesker som for automatisk tekstbehandling). I vores leksikografiske analyse benytter vi *Retskrivningsordbogen* (RO) som et fremtrædende eksempel, men analysen angår enhver ordbog med ambition om at vejlede om såvel grammatiske som morfologiske aspekter.

Vores undersøgelser har, som en uventet bonus, afsløret en systematisk flertydighed i VB-frasens semantik, indtil videre stort set ubemærket i såvel faglitteraturen som i de førende ordbøger.

Resten af artiklen er struktureret således: Først giver vi et overblik over de danske frasetyper der benytter tekststreger, og opstiller en typologi over bindestregsfraser der benytter VB (afsnit 2). Vi vender derefter blikket mod vores germanske nabosprog og diskuterer udenlandske VB-fraser (afsnit 3). Til slut diskuterer vi hvordan VB-frasen kan leksikaliseres på en maskinlæsbar måde, som et eksempel på Dansk Sprognævns arbejde med at gøre reglerne for tegnsætning tilgængelige for NLP-programmer (afsnit 4 og 5).

Artiklen her indeholder en del paragrafhenvisninger og eksempler. Medmindre andet er nævnt, er paragrafhenvisningerne til *Retskrivningsordbogen*, 5. udg. (RO 5), og eksemplerne er citeret fra DaGW (Danish Gigaword Corpus, Strømberg-Derczynski et al. 2021). For at finde engelske eksempler er der også lavet søgninger i korpusset enTenTen21 (Jakubiček et al. 2013).

2. DANSKE FRASER MED TEKSTSTREGER – HENIMOD EN TYPOLOGI

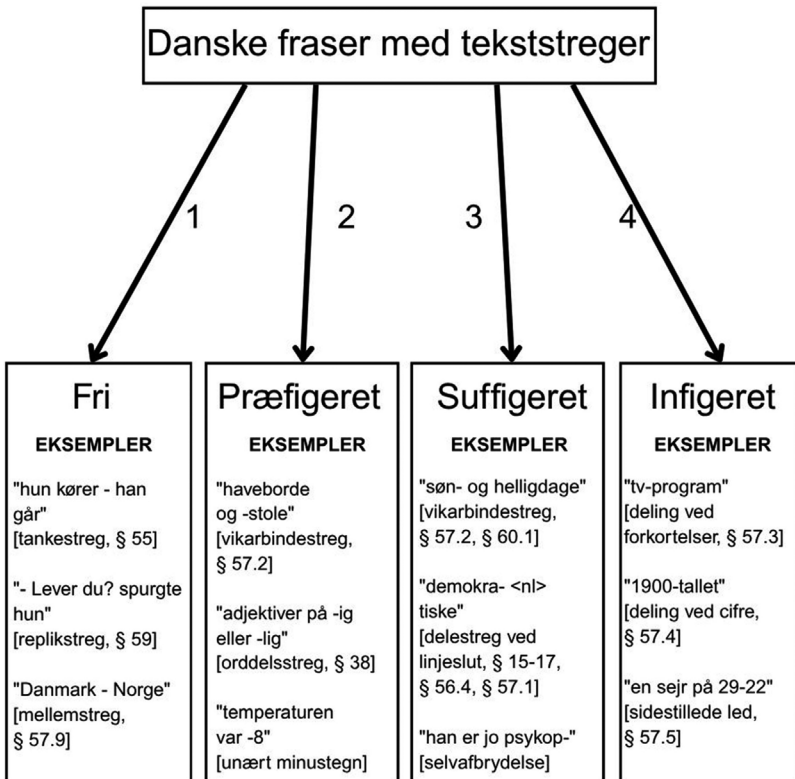
Af praktiske grunde er de fleste eksempler her i artiklen noteret ortografisk, altså med en bindestreg for det udeladte led (VB). Vi understreger dog at selve frasekonstruktionen forekommer både mundtligt og skriftligt og altså er en del af den danske grammatik som sådan. Vi vender kort tilbage til den fonetiske pendant til bindestregen i afsnit 2.4.

Vi bruger her termen *tekststreg* til at betegne alle stregsymboler. I DaGW forekommer der tre skrivemåder: "-" (kort enkeltstreg), "--" (lang enkeltstreg, såkaldt *en dash*) og "--" (dobbeltenkeltstreger), sidstnævnte ofte som erstatning for *en dash*. Vi finder endda også et enkelt eksempel på *em dash*, den ekstralange enkeltstreg. Da dansk skriftsprog i praksis (baseret på såvel DaGW som den daglige mediestrøm) ikke skelner særlig kritisk mellem de grafemiske former, og RO 5 i øvrigt ikke

kræver en bestemt praksis (jf. § 55 og § 57), er de i vores undersøgelse puljet som ét symbol.

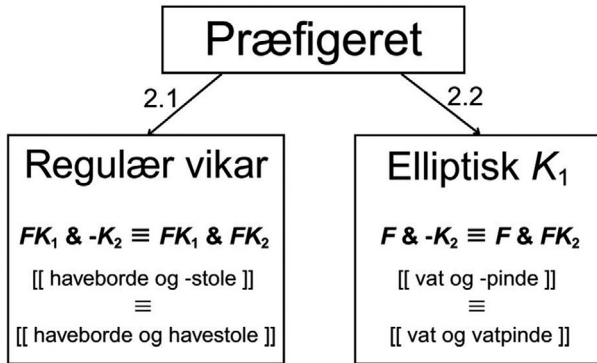
Tekststregen forekommer enten med blanktegn (spatium) til begge sider eller knyttet til et tekststoken (præ-, suf- eller infigeret, se figur 1). Af praktiske og søgetekniske grunde tager vores typologi udgangspunkt i de fire nævnte placeringer af tekststregen (figur 1). Tabellen gør ikke krav på at nævne alle tekststregens funktioner.

FIGUR 1. DANSKE FRASER MED TEKSTSTREGER, GRUPPE 1-4 (FORELØBIG)

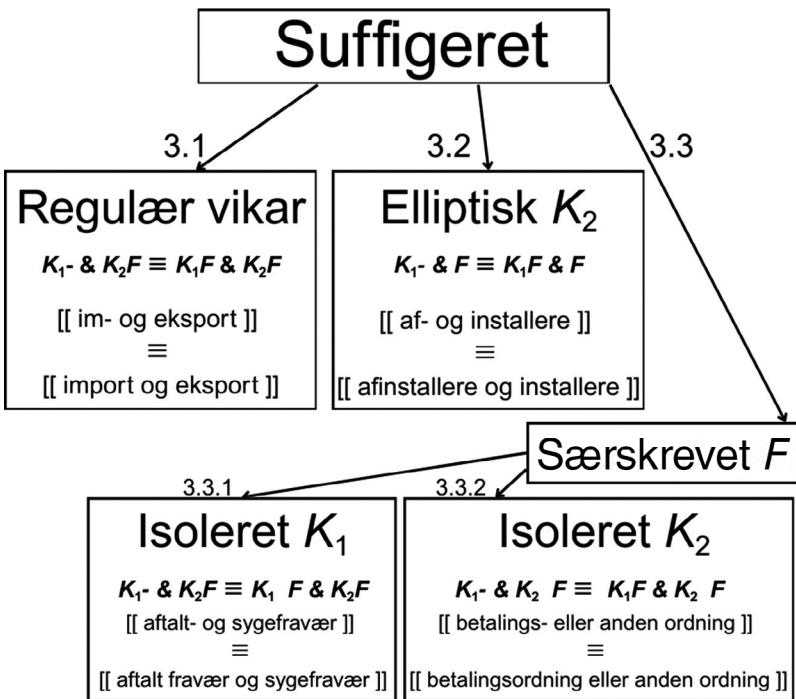
VB-fraserne befinder sig i gruppe 2 og 3. Fraserne i gruppe 2 med præfigeret VB (VB_{præ}) (se figur 2) har to undertyper, den regulære 2.1 (fx *nytårsaften* og *-nat*) og den sjældnere 2.2 med elliptisk K_1 , dvs. uden K_1 ([[hunde og -racer]] \equiv [[hunde og hunderacer]], [[vat og -pinde]] \equiv [[vat og vatpinde]]). I 2.2 vikarierer VB således for hele det første sideordningsled, og ikke kun for leddets første del.

FIGUR 2. VB-FRASER MED DEN PRÆFIGEREDE VB

Også gruppe 3, fraserne med den suffigerede VB (VB_{suf}), har en regulær variant 3.1 (*til-* og *frakørsel*) og en variant 3.2 med elliptisk K_2 , dvs. uden K_2 (*semi-* og *finaler*). VB_{suf} har yderligere en undertype, nemlig 3.3, hvor fælleselementet F , i stedet for som normalt at være samskrevet med en af konjunkerne, indgår i en flerordsforbindelse med den: enten med K_1 (type 3.3.1) eller med K_2 (type 3.3.2), jf. *aftalt fravær* henholdsvis *anden ordning* i figur 3.

FIGUR 3. VB-FRASER MED DEN SUFFIGEREDE VB (FORELØBIG VERSION)

Skønt de regulære typer, 2.1 og 3.1, forekommer langt hyppigere end de øvrige, har hver af varianterne 2.2, 3.2, 3.3.1 og 3.3.2 dog mere end 10 forekomster i DaGW fordelt over et udvalg af teksttyper, og vi anser dem derfor for produktive.

Flere af vores kolleger har antydnet at de ikke-regulære VB-former grundlæggende er udartede og ikke fortjener en plads i typologien; men her må vi advare mod at smide barnet ud med badevandet. Også vores bedste prosaister har udnyttet 2.2's lidt skæve elliptiske udtryk, for eksempel Tove Ditlevsen med formuleringen *Lise får kaninøjne og -vipper af at græde* (Ditlevsen 1975: 87)³. Også i *Den Gode Opgave* – en anerkendt håndbog i akademiske opgaver⁴ – finder man følgende eksempel på type 3.3.2: *Brug aktive verber og ”jeg” når du skriver om de*

3 Tove Ditlevsen er én af kun syv forfattere i den danske gymnasieskoles nye litteraturkanon.

4 *Den Gode Opgave* bruges af mange studerende og undervisere på landets uddannelsesinstitutioner, og der er i skrivende stund hele seks reviderede udgaver af bogen.

sprog- og andre handlinger, du har foretaget [...] (Rienecker & Jørgensen 2012: 345).

Det bør bemærkes at VB og *F* kan være adskilt fra hinanden af et længere tekststykke. I en lærervejledning til folkeskolen står der følgende (formateringen er beholdt): *Eleverne skal i opgave 1 bruge ikke-prøven til at afgøre, hvad der er hoved-, og hvad der er ledsætninger* (Hare 2012: 4). VB kan altså også vikariere for et *F* som er strukturelt indlejret i sideordningsleddet.

2.1 VB-frasens grammatik

VB_{suf}-fraser forekommer langt hyppigere end VB_{præ}-fraser og med meget større grammatisk variation.

I VB_{suf}-fraser vil *K1* og *K2* som hovedregel kongruere morfologisk (*spise-* og *sovevaner*, *lyse-* eller *mørkeblå*). Kongruensen kan dog let fraviges hvis de bagvedliggende komposita, *K1F* og *K2F*, er velkendte leksemer (*spise-* og *dagligstuer*, *lyse-* eller *himmelblå*). *F*, *K1* og *K2* kan være fra næsten alle ordklasser, inkl. adverbier, præpositioner og affikser (*ind-* eller *udføre*, *læsbar-* og *holdbarheden*). Endda kan ét eller flere af leddene være submorfemiske – altså (små)dele af ord uden selvstændig betydning – når blot *K1F* og *K2F* er særlig fast etablerede leksemer (*søn-* og *helligdage*, *stikkels-* og *hindbar*, *fos-* og *sulfater*).

VB_{præ}-konstruktionen har færre frihedsgrader. Af indlysende syntaktiske grunde skal *K1* og *K2* typisk kongruere hvad angår ordklasse og bøjning (i modsat fald kan de ikke indgå i sideordningen).⁵ Desuden kan *F* som en (næsten) fast regel kun selekteres fra de åbne ordklasser og etablerede præfikser (*tandlæger* og *-teknikere*, *megafloa* og *-fauna*).

I tabel 1 herunder gives seks typiske eksempler på VB-fraser af type 3.1, VB_{suf}-fraser med regulær vikar (langt den hyppigst forekommende i DaGW og i dansk skriftsprog generelt).

5 Der er dog mindst én undtagelse fra kravet om fuld morfologisk kongruens: Når *K1* og *K2* er substantiver, behøver de ikke at kongruere på køn og tal, jf. *havebord* og *-stole*.

TABEL 1. TYPE 3.1-FRASER (122=SB.ITK.PL.UBEST, 200=VB.INF.AKT, ETC.; SE RESTEN I APPENDIKS SIDST I ARTIKLEN SAMT I ORDREGISTER.DK)

Type 3.1-fraser	K_1	K_2	F
ind- og udføre	ind 900	ud 900	føre 200
over- eller underskud	over 900	under 900	skud 120
im- og eksport	im (<i>undef.</i>)	eks 890	port (<i>undef.</i>)
søn- og helligdage	søn (<i>undef.</i>)	hellig 300	dage 112
svømme- og fodboldhold	svømme 200	fodbold 110	hold 122
fos- og sulfater	fos (<i>undef.</i>)	sul (<i>undef.</i>)	fater (<i>undef.</i>)

Den leksikalske information i tabel 1 er afledt af RO 5. Som noget nyt bliver hver version af RO (fra og med 5. udg. fra nov. 2024) gjort tilgængelig som en maskinlæsbar database. Denne database kaldes COR1 (kort for ”Det Centrale Ordregister”, niveau 1, se Henrichsen 2023a, 2023b, 2024, Widmann 2023a, 2023b). I COR1 har hver bøjningsform en trecifret kode, fx står 200 for verber i infinitiv-aktiv, og 122 for substantiver i intetkøn-flertal-ubestemt (jf. *hold* i tabel 1) osv. Se de øvrige koder i COR1-manualen (ordregister.dk).

2.2 Pseudovikaren

De eksempler vi har præsenteret hertil, har alle en regelmæssig semantik, forstået sådan at deres synonymiforhold er præcis som forudset af de respektive formler. Med andre ord: Formen med VB har samme betydning som formen uden VB (med indsat orddel på VB's plads). Men se nu disse eksempler, hvor bindestregen ikke har en vikarierende funktion:

I vores fagforening er næsten alle jord- og betonarbejdere allerede nu i arbejde

en 54-årig social- og sundhedsassistent

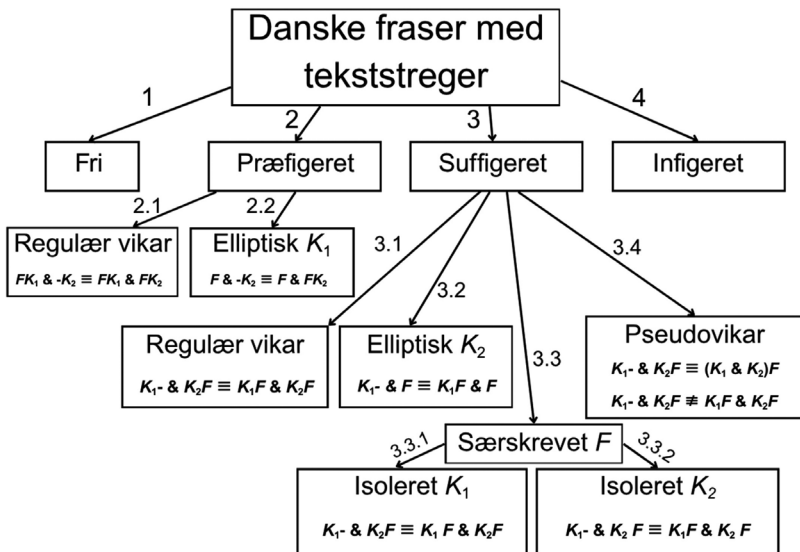
Tak til børne- og undervisningsministeren

De understregede fraser kan ikke betyde ’jordarbejdere og betonarbejdere’, ’socialassistent og sundhedsassistent’, ’børneministeren og undervisningsministeren’, men må i stedet forstås som ’arbejdere i jord-og-beton’, ’assistent i socialfag-og-sundhed’, ’ministeren for børn-og-undervisning’.

Der er intet i frasernes form der antyder dette skift af semantik –

bindestregen har simpelthen skiftet funktion og vikarierer ikke for noget fraseled i de nye eksempler, hvorfor vi betegner den som *pseudovikar* (VBps).⁶ VBps-frasen deler altså materiel form med 3.1 (K_1- & K_2F), men F er ikke et fælleselement og må i stedet beskrives som det sidste led i et kompositum med førsteleddet K_1 & K_2 . Frasestrukturen er [jord og beton][arbejdere] og ikke den forventede [jordarbejdere][og][betonarbejdere]. Da den alternative form er både udbredt og produktiv (se Nguyen 2026: 73–75), må den tilføjes som en ny undergruppe 3.4 i typologien, der hermed ser ud som i figur 4.

FIGUR 4. DANSKE FRASER MED TEKSTSTREGER (ENDELIG VERSION)

Bemærk at både *jord-* og *betonarbejder* og *social-* og *sundhedsassistent* er leksemer i RO 5; men VBps (type 3.4) træffes også som frie konstruktioner i almindeligt skriftsprog, med eksempler som *C.B. har designet kaffe- og kagestellet; lægger sig tæt op ad klima- og energiagendaen; overlod sidste- og nedrykningspladsen til Esbjerg* (bemærk her at Esbjerg kun indtager én plads, nemlig den placering som dels er nederst i rækken, og som dels medfører nedrykning) osv.

6 Så vidt vi ved, er VBps i dansk første gang observeret i Nguyen & Henrichsen (2024).

Derfor kan det undre at det semantiske skisma mellem 3.1 og 3.4 ikke er kommenteret, hverken i RO 5 eller i den danske faglitteratur generelt. Hvordan har det kunnet overses? Det er formentlig fordi sprogbrugeren som regel kan aflede frasens rette tolkning af dens kontekst. Dog er muligheden for misforståelse jo altid til stede, hvad der kunne udgøre et alvorligt problem i fx kontrakttekst og lovtekst.

2.2.1 To tests

Som nævnt er VB_{suf}-fraser med regulær vikar (type 3.1) og med pseudo-vikar (type 3.4) materielt uskelnelige, og i praksis kan de konkrete forekomster være svære at kategorisere. I dette afsnit foreslår vi to tests der kan støtte afgørelsen, og skønt begge tests kun er vejledende, kan de i praktiske sammenhænge ofte give et fingerpeg i den rigtige retning. De to tests demonstreres ved hjælp af to semantisk entydige fraser, nemlig *ilt- og brintatomer* (nødvendigvis 3.1) og *jord- og betonarbejdere* (leksikalisert i RO 5 som 3.4).

Både-og-testen

Til denne test indskrives VB-frasen i rammen *både A og B*, og derefter jævnføres den med sin udfoldede form (se afsnit 1). Hvis den oprindelige og den udfoldede form umiddelbart betyder det samme, er frasens tolkning 3.1, i modsat fald 3.4.

både ilt- og brintatomer \equiv både iltatomer og brintatomer ► 3.1
både jord- og betonarbejdere \neq både jordarbejdere og betonarbejdere ► 3.4

Både-og-testen kan bruges med forskellige konjunktioner, fx *såvel A som B* og *ikke kun A, men også B*. Desuden kan *F* også tilhøre andre ordklasser end substantiverne: *både kød- og planteædende øgler* ($F=\text{ædende}$), *både observer- og dokumenterbare fænomener* ($F=\text{bare}$).

Ombytningstesten

Her jævnføres VB-frasen med en variant hvor konjunkterne er byttet om. Hvis de to former stadig forekommer at være synonyme, er tolkningen 3.1, ellers 3.4.

ilt- og brintatomer ≡ brint- og iltatomer ► 3.1
jord- og betonarbejdere ≠ beton- og jordarbejdere ► 3.4

Som nævnt er tests som disse kun vejledende. Det modsiger dog ikke at en VB-frase kan have to klart adskilte fortolkninger. Et godt eksempel er frasen *Irak- og Afghanistan-krigene* (Omar 2011: 252). Hvordan skal denne frase forstås? Henviser den til en række af krige mellem Irak og Afghanistan (3.4), eller er blot én af parterne involveret i hver krig (3.1)?

2.3 Øvrige VB-fraser

Figur 4 skal ikke forstås som en fiks og færdig typologi. Flere undergrupper kan komme til når samlingen af belæg vokser; vi har fundet en VB-frase der muligvis har en præfigeret pseudovikar (der eventuelt kan motivere en ny undertype 2.3): *Efter mødet er der medlemskaffe og -kage*, med læsningen 'kaffe-og-kage for medlemmer' snarere end 'medlemskaffe og medlemskage'.

2.3.1 VB-fraser med mere end to sideordningsled

I det foregående har vi behandlet VB-fraser med to sideordningsled. VB-fraser kan dog også have mere end to led, og i så fald er de typisk adskilt med opremsningskommaer (der vikarierer for konjunktionen på samme måde som bindestregen vikarierer for *F*).

Guld-, Sølv-, Kobber- og Jernmænd

hvis det er 25-års-, 30-års-, 35-års-, 40-års-, 45-års- eller 50-års-jubilæum

fag-, hoved- og totalentrepriser

aktiverings-, revaliderings- og behandlingsmæssige

Kan vi lave genopretningspuljer, -pakker eller -planer

Tamkvæg (herunder arterne Bubalus og Bison), -svin, -får og -geder og tamdyr af hestefamilien

syrer eller alkalimetall- (for eksempel lithium-, natrium-, eller kalium-) salte

De flerleddede fraser i DaGW viser de samme karakteristiske frihedsgrader som de toleddede, såsom muligheden for konjunkter $K_1 .. K_n$ der ikke kongruerer morfologisk (*løbe-, hobby- og sportsudstyr*). Hovedparten af de flerleddede fraser er regulære, dvs. svarende til gruppe 2.1 og 3.1 (fx [[genopretningspuljer, -pakker eller -planer]] \equiv [[genopretningspuljer eller genopretningspakker eller genopretningsplaner]], [[træk-, galop- og rideheste]] \equiv [[trækheste og galopheste og rideheste]] etc.), men også de flerleddede fraser har ikke-regulære varianter (i det nederste eksempel fremgår det af sammenhængen at der kun er tale om én stovle, og at denne kan bruges i fritiden, i stalden og til arbejde).

brugshunde, -arbejde, -træning og -prøver (-2.2)

Overlegenhed over disse kræmmer-, brygger- og civile embedsmænd (-3.3.2)

fritids-, stald- og arbejdsstovle (-3.4)

osv.

Notationen -2.2, -3.3.2 og -3.4 bruges for at vise de typer som fraserne, systematisk set, ville høre hjemme i. Vi har kun defineret typologien i figur 4 for toleddede sideordningsled (for læselighedens skyld), men den kunne let generaliseres.

2.3.2 VB-fraser med mere end én vikar

VB-fraser med to vikarer er sjældne og i mange tilfælde svære at tolke. Et af de mere tilforladelige eksempler vi er stødt på, stammer fra et gadeskilt ved et supermarked i København: *vareind- og -udkørsel*, antagelig synonymt med *vareindkørsel* og *vareudkørsel* og (i så fald) svarende til den bagvedliggende template

$$F_1K_1- \& -K_2F_2 \equiv F_1K_1F_2 \& F_1K_2F_2$$

Forekomsterne i DaGW – i alt omkring en snes – er ikke alle lige gennemskuelige⁷, og derfor finder vi foreløbig ikke grundlag for at indlemme multivikarfrasen i typologien.

⁷ Eksemplerne bliver ikke tolket ens af de kolleger og prøvelæsere vi har spurgt.

almindelige aktie- og ejendomsavancer og -tab
 rejsens start- og sluttidspunkt og -sted
 til brug ved afgørelse af skatte- og bidragsansættelsen eller
 -beregningen
 alle ikke-statslige nød- og beredskabsmyndigheder og -grene
 radio- og tv-transmissioner, -kanaler og -tjenester
 Enhver hejse- eller løftekæde, -tov eller -strop

For retfærdighedens skyld må vi dog nævne at også gode og sikre danske sprogbrugere har delikateret sig med dobbeltvikarer.

den ene er i Silke- og Klædekræmmer-, den anden i
 Urtekræmmerlære

(Goldschmidt 1845: 40)

2.4 VB-frasen som mundtlig form

VB-frasen er ikke alene en skriftsprogform, den bruges også mundtligt og hører altså hjemme i den almene danske grammatik. Hvor skriften bruger bindestregen til at markere det underforståede led, har talesproget sine egne midler, som illustreret i eksemplerne a-c herunder. Bemærk især de understregede dele af lydskriverne.⁸

a.1	ind og ud	[<u>"en?</u> C "uD?]
a.2	ind- og udgang	[<u>"en</u> C "uDgAN?]
b.1	lang og kort	[<u>"lAN?</u> C "kO:d]
b.2	lang- og kortdistance	[<u>"lAN</u> C "kO:ddis'dANs0]
c.1	kort og lang	[<u>"kO:d</u> C "lAN?]
c.2	kort- og langdistance	[<u>"kO:d</u> C "lANdis'dANs0]

8 Lydskriften er i SAMPA2, der benyttes til dansk talesyntese. Finhedsgraden er som grov IPA, dvs. kun med de morfologisk-distinktive foner repræsenteret. Hovedtryk/bitryk/stød noteres [ˈ][ˑ][ʔ]. Vokalerne [OC0] er som i *borte*, *som* og *lille*. Lydskrivningerne i dette afsnit er afledt af DDO og Brink et al. (1991). De danske standardkilder om fonetik og udtale (herunder de nævnte) omtaler ikke, os bekendt, bindestregskonstruktionen specifikt, og vi har derfor baseret lydskriverne på vores egen, samt kollegers, intuition.

Leddet *ind* udtales med stød i eksempel a.1, men uden stød i a.2. Det underforståede led er i dette tilfælde signaleret af stødtabet. Det samme ses i b.1 og b.2, hvor leddet *lang* også mister sit stød. Kan man da altid genkende vikaren i en VB-frase på et stødtab? Desværre ikke. Reglerne for lydændringer i danske komposita er komplicerede, og de udgør et stort kapitel i morfofonetikken. Vi vil ikke gå i detaljer her, men bare konstatere at nogle fonetiske stavelser ændrer udtale⁹ ved sammensætning (som *ind* og *lang*), mens andre ikke gør; således udtales leddet *kort* på ganske samme måde i c.1 og i c.2, og derfor vil udtalen ikke kunne afsløre om c.2 er en VB-frase (type 3.1, med betydningen 'kortdistance og langdistance'), eller om den bare er en regulær konjunkionalfrase ('kort og langdistance'). Denne usikkerhed, hvor udtalen ikke altid afslører vikaren, slipper man selvsagt for i skriftsproget, hvor vikaren konsekvent er markeret med en bindestreg. Måske er det denne konsekvens der gør at VB-frasen er hyppigere brugt i skriftsproget end i talesproget.

Der er dog ingen tvivl om at VB-frasen lever i bedste velgående som mundtlig form. Det fremgår på en pudsigt måde i den nye udgave af *Håndbog i Nudansk*.

”I sideordningsforbindelser som har et ord tilfælles, nøjes man tit med at sige det fælles ord én gang. For eksempel siger man normalt ikke »gasmester og vandmester«, men blot »gas og vandmester«, og i stedet for »rugbrød eller franskbrød« kan man sige »rug eller franskbrød«.

Når man skal *skrive* den slags forbindelser, sætter man en bindestreg i stedet for det ord der er udeladt, fx gas- og vandmester.”

(Jacobsen & Jørgensen 2025: 101)

Som forfatterne bemærker, siger man normalt ikke *gasmester og vandmester*. Vi tør godt skærpe denne påstand og sige: *aldrig*.

2.5 VB-frasen i Retskrivningsordbogen

RO 5 har to hovedafsnit, dels en alfabetiseret lemmasamling (a-å-delen)

⁹ Visse stavelser taber et stød (*vin/vinglas* [ˈviː?n]→[ˈviːnˈɡlas]), andre taber vokallængde (*lys/lysår* [ˈlyː?s]→[ˈlysˈoː?]) eller ændrer vokalkvalitet (*dag/dagblad* [ˈdaː?]→[ˈdAwˈblɑD]). Atter andre ændrer ikke udtale (*teltekop, ølølglas, toneltonedøv*).

og dels en paragrafsamling (§-delen) med reglerne for tegnsætning, forkortelse, orddeling, osv. VB-frasen behandles i begge hovedafsnit. I a-å-delen finder vi fx leksemerne *jord- og betonarbejder*, *social- og sundhedsassistent*, *mund- og kløvsyge* osv. Karakteristisk nok er samtlige VB-fraser i a-å-delen af type 3.4 (altså [[jord- og betonarbejdere]] ≠ [[jordarbejdere og betonarbejdere]]). Sammenlign nu med §-delens definition af VB-frasen (§ 57.2):

”Bindestreg bruges for at vise at to eller flere sammensatte eller afledte ord *har en fælles del* som kun bliver nævnt én gang” (forf.s fremhævelse)

Dette er en ret præcis karakteristik af type 3.1, og de efterfølgende eksempler i § 57.2 er da også alle regulære VB-fraser, fx *søn- og helligdage*, *im- og eksport*, *over- eller underskud*, *haveborde og -stole*. Vi kan altså konstatere at RO 5's to hovedafsnit i nogen grad modsiger hinanden, eller rettere, at skismaet mellem vikar og pseudovikar ikke er behandlet (se Nguyen 2026: 70–77, som behandler RO-teksten nærmere).

3 VIKARBINDESTREGER I ANDRE SPROG

Hvert sprog har sin egen grammatik, sit eget ordforråd og sin egen ortografi. Grammatik og lemmaer er karakteristiske for det enkelte sprog, men principperne for tegnsætning kan lettere deles. Dette betyder at vi kan stille to spørgsmål: Findes der grammatiske konstruktioner i andre sprog som svarer til de danske VB-fraser, og hvordan noteres disse i givet fald ortografisk? I denne artikel tager vi hul på dette nye emne og laver nogle nedslag i vores nabosprog – norsk, svensk, tysk og engelsk.

3.1 Kort overblik over vikarbindestregen

Norsk og svensk benytter betegnelsen *bindestreg*, ligesom dansk. På engelsk og tysk har man en finere inddeling af bindestreger; her kaldes bindestregen med vikarfunktion for *suspensive hyphen* og for *Ergänzungsbindestrich* (eller blot *Ergänzungsstrich*). I øvrigt har man i den engelske tradition beskrevet den vikarierende bindestreg som et ortografisk affiks (Nunberg 1990: 68), ligesom vi gør i denne artikel (afsnit 1).

Som de følgende eksempler viser, ser det umiddelbart ud til at bin-

destregen i en række af de øvrige germanske sprog opfører sig som i dansk.

muskel- og skjelettlidelser [fra stortinget.no] *regulær vikar*

Klima- og miljødepartementet (KLD) er et norsk departement ... [fra snl.no] *pseudovikar*

växt- och djurliv [fra sverigesmiljomal.se] *regulær vikar*

Klimat- och näringslivsdepartementet har ansvar för frågor som rör klimat, miljö, Departementet ansvarar även för strålsäkerhet, ... [fra regeringen.se] *pseudovikar*

die klassische Aufteilung in A- und B-Länder [Häsing 2024: 250] *regulær vikar*

Die Maul- und Klauenseuche ist eine Seuche, ... [fra mkuem.rlp.de] *pseudovikar*

im Wirtschafts- und Energieministerium [fra tagesschau.de] *pseudovikar*¹⁰

the conduct of both on- and off-campus training programmes [fra engTenTen21] *regulær vikar*

a trial- and error-based process [fra engTenTen21] *pseudovikar*

I de norske retskrivningsregler (Språkrådet, u.å.) forekommer eksemplet *Tana- og Karasjokvassdraget* efterfulgt af kommentaren: ”Slike skrivemåter kan bli tvetydige, for leseren vet kanskje ikke om Tana- og Karasjokvassdraget er ett eller to vassdrag” (en observation der peger i retning af vores analyse af pseudovikaren). Bindestregen i de relevante eksempler ovenfor minder en hel del om den danske pseudovikar:

¹⁰ Af hensyn til fremstillingen er visse tyske eksempler oversat i fodnoter.

- (i) *die klassische Aufteilung in A- und B-Länder* (‘den klassiske opdeling i A- og B-lande’)
- (ii) *Die Maul- und Klauenseuche ist eine Seuche, ...* (‘Mund- og klovsygen er en syge, ...’)
- (iii) *im Wirtschafts- und Energieministerium* (‘i Økonomi- og Energiministeriet’)

- I *Klima- og miljødepartementet* og *Die Maul- und Klauenseuche* fremgår det af substantivet i det efterfølgende prædikativ at der er tale om hhv. ét departement og én syge. Hertil kommer at det finitte verbum i det tyske eksempel står i singularis (*ist*). Da det finitte verbum generelt kongruerer med subjektet i tysk, tyder singularisformen på at *Die Maul- und Klauenseuche* er i singularis; brugen af pluralisformen (*sind*) ville give et ugrammatisk resultat. Gallmann (1985: 86) betragter bindestregen i *Die Maul- und Klauenseuche* som en regulær vikar, altså ikke som i vores analyse af det tilsvarende danske *mund- og klovsyge*.
- I eksemplet med *Klimat- och näringslivsdepartementet* refereres der til *Departementet* (i singularis). I *im Wirtschafts- und Energieministerium* fremgår det tydeligt af den tyske forbundsregerings hjemmeside at der er tale om ét ministerium: Det omtales som *Bundesministerium für Wirtschaft und Energie* ('Forbundsministeriet for økonomi og energi').
- I *a trial- and error-based process* er der tale om en proces der bygger på metoden *trial and error* – ikke en proces der bygger på dels *trial*, dels *error*, dvs. *trial* og *error* som to selvstændige, adskilte komponenter.

Der er også andre ligheder mellem dansk og de andre sprog, fx:

- I tysk er VB_{SUF}-fraser mere frekvente end VB_{PRÆ}-fraser (Bredel 2008: 114–115, 2020: 37, Gallmann 1989: 96) og forekommer med større grammatisk variation (Bredel 2008: 114).
- VB_{PRÆ}-fraser opleves som sværere at forstå end VB_{SUF}-fraser i svensk (Karlsson 2017: 213).
- VB-fraser med særskrevne sideordningsled findes i tysk, fx *einige Print- und elektronische Medien* ('nogle print- og elektroniske medier') (Askedal 2001).
- Dobbeltvikarer findes også i tysk og svensk (Gallmann 1985: 180, Karlsson 2017: 213).

- Dobbeltvikarer opleves som svære at forstå i svensk, fx *varain-och -utförel* (Karlsson 2017: 213).

I de to næste afsnit kommenterer vi nogle temaer i den lingvistiske litteratur om bindestregsfraser i hhv. engelsk og tysk.

3.2 Engelsk

Engelske bindestregsfraser skrives efter andre ortografiske principper end de tilsvarende danske VB-fraser, men deres betydning er i store træk fælles for de to sprog. Hvad angår sær- og samskrivning er engelsk ortografi som bekendt anderledes end de øvrige germanske sprog, både mht. sprogbrug og regler (se fx Cook 2014: 94, Spector 2014: 198–200). Det gælder både i typen *girl-friend* (komposita) og i typen *science-fiction novel* (komplekst modificerende led før substantiv). Hvad førstnævnte type angår, peger Bauer (1998: 69) fx på at alle de ortografiske varianter *girl friend*, *girl-friend* og *girlfriend* findes i engelske ordbøger. Det samme gælder former som *A student* og *A-student* (se *Collins Dictionary* og *The Britannica Dictionary*, opslagene *A-student* og *a*).

I korpusset engTenTen21 er der 27 eksempler på *boy- and girlfriend*, men ingen eksempler på *boy- and girl-friend* og *boy- and girl friend*.¹¹ Hvordan kan det være? Noget af forklaringen ligger nok i hvor frekvente formerne i sideordningsleddene i sig selv er: Der er ca. 40 eksempler med *girl-friend*, 18.000 eksempler med *girl friend* og 646.000 med *girlfriend*. Ud fra disse grundformer er det forventeligt at skrivemåden *boy- and girl-friend* er sjælden eller slet ikke forekommer i korpusset, mens *boy- and girlfriend* er frekvent. Tilbage står *boy- and girl friend*, som man umiddelbart kunne forvente ville forekomme.

En mulig forklaring på denne fraværende form er at bindestregsfraser med særskrevet sideordningsled kan være ildesete i det gode skriftsprog. *The Chicago Manual of Style* (2010: 374) nævner således kun sammenskrevne former, med og uden bindestreg (*fifteen- and twenty-year mortgages* og *over- and underfed cats*). Særskrevne former som *boy- and girl friend* nævnes ikke i manualen.

¹¹ Bemærk dog at korpusset indeholder de tilsvarende eksempler *boy- and girl students* og *boy- and girl-bands*, så sådanne former findes, om end de nok generelt er sjældne.

3.3 Tysk

Bredel (2008: 112) og Gallmann (1985: 219) peger på angiveligt umulige eksempler som *üb- und lieblich*, *reit- und laufen*, *Fünf- und Zehntel*, *Immigra- und Emigration* og *freund- und feindlich*.¹² Ferý (2012: 172) kontrasterer på den ene side *hilf- und hoffnungslos*, *erkenn- und begreifbar*, *Pseudoargumente und -lösungen* med på den anden side **freund- und feindlich*, **Bein- und Ärmchen*, **salz- und mehlig* og **nation- und international* (det er Ferýs asterisker).¹³ Ifølge Ferý er forskellen at de angiveligt umulige fraser involverer prosodisk lette suffikser – i modsætning til de mulige fraser. Det er muligt at prosodisk vægt spiller en rolle, men man kan godt finde eksempler på nogle af de angiveligt umulige bindestregsfraser:

ihm freund- oder feindlich gesinnter Mächte [Janßen 2020: 129]
'magter som er ham ven- eller fjendtligt sindet'

Mit seinem kuscheligen, braunen Mohairfell und den beweglichen Kopf-, Arm- und Beinchen zaubert es jedem ein Lächeln ins Gesicht. [fra etsy.com]

'Med sin bløde, brune mohairpels og det lille bevægelige hoved og de små bevægelige arme og ben kan den få et smil frem på enhvers læber.'

Hvilke restriktioner der i virkeligheden er på sådanne fraser, er dog nok nærmere et spørgsmål om morfologisk ellipse, altså hvilke ord eller orddele der kan elideres (udelades). Disse former er altså udelukkede (eller ekstremt sjældne) på grund af alment lingvistiske, snarere end ortografiske forhold. Med andre ord, det er klassisk grammatiske forhold der gør sig gældende: Formerne vil være grammatiske eller ugrammatiske,

12 *Üb- und lieblich* ('sædvan- og dejlig'); *reit- und laufen* ('rid- og løbe'); *Fünf- und Zehntel* ('femte- og tiendedel'); *Immigra- und Emigration* ('immigra- og emigration'); *freund- und feindlich* ('ven- og fjendtlig').

13 *Hilf- und hoffnungslos* ('hjælpe- og håbløs'); *erkenn- und begreifbar* ('erkende- og begribelig'); *Pseudoargumente und -lösungen* ('pseudoargumenter og -løsninger'); *Bein- und Ärmchen* ('små ben og arme'); *salz- und mehlig* ('salt- og melet'); *nation- und international* ('nation- og international').

uafhængigt af om de bliver skrevet eller sagt, og uanset om der er en bindestreg eller ej.

Bredel (2008: 112–115) peger på nogle bindestregsfraser der er formelt mulige, men som ikke forekommer i praksis:

*-bücher und Schulhefte
'bøger og skolehæfter'

*beladen und ent-
'belæsse og af'

Hun forklarer dette forhold med udgangspunkt i sin teori om hvordan tekster læses, dvs. at problemet ifølge hende også berører ortografiske forhold. Vi anser det dog for mere sandsynligt – af de ovennævnte grunde – at der også her er tale om morfologisk ellipse, altså om klassisk grammatiske forhold.

Det vil vise sig om indsigterne her fra tysk kan overføres til dansk, og i hvor høj grad vores typologi mere generelt kan anvendes på andre sprog. Selvom det er fristende at overføre vores typologi til andre sprog, er vi forsigtige og afventer nærmere empiriske undersøgelser af bindestregsfraser i disse sprog.

4. MIDT I EN AI-TID

Automatiske oversættere er mindst lige så gode til engelsk som mig – det synes at være en stadigt mere udbredt holdning i Danmark. Men er det sandt? Ikke når oversættelsen kræver ægte intelligens. Enhver med dansk som modersmål kan forstå en simpel toleddet VB-frase, mens DeepL og Google Translate fejler stygt.

<i>Dan→Eng</i>	<i>“binde- og skurkestreger”</i>	<i>“narrestreger og -sutter”</i>
DeepL	pranks and jokes	foolish pranks and antics
GooTrans	hyphens and dashes	pranks and pacifiers ¹⁴

¹⁴ Google Translate rammer her den korrekte betydning, men af de forkerte grunde. Kontrolforsøg viser tydeligt at Google Translate simpelthen har ignoreret bindestregen; og på dansk er *sutter* og *narresutter* synonyme.

<i>Dan</i> → <i>Eng</i>	“ <i>bindestreger og skurkestreger</i> ”	“ <i>narrestreger og narresutter</i> ”
DeepL	hyphens and dashes	foolish pranks and silly antics
GooTrans	hyphens and hyphens	pranks and pranks
<i>Dan</i> → <i>Eng</i>	“ <i>narresutter</i> ”	“ <i>skurkestreger</i> ”
DeepL	pacifiers	pranks
GooTrans	pacifiers	antics

Verdens mest benyttede oversættelsesmaskiner, DeepL og Google Translate, bygger på neurale net (dvs. induktive principper) og ikke som for nogle få tiår siden på grammatiske regler og fakta (deduktive principper). De er trænet på store mængder af uanalyserede teksteksempler og er dermed dårligt forberedt på regelbundne konstruktioner. I fraserne herover har de to sideordningsled en vis materiel overensstemmelse (*bindestreger og skurkestreger*), og det får tilsyneladende maskinerne til at tro at ligheden også gælder semantisk. Det er jo en lingvistisk kardinalsynd!

Dansk Sprognævn har sat sig det mål at overføre alle RO 5's lemmer og regler til formler der er maskinlæsbare. Første del af arbejdet (a-å-delen) er gjort allerede med udgivelsen af COR1 (se afsnit 2.1). Den anden del er betydeligt sværere da §-delen i sin natur er heterogen og derfor må behandles paragraf for paragraf. Arbejdet besværliggøres også af at definitionerne – med deres forholdsvist vage formulering og store vægt på eksempler – er bestemt for den almindelige sprogbruger og derfor lader noget tilbage at ønske hvad angår grammatisk præcision.

I dette afsnit giver vi et lille indblik i Dansk Sprognævns sprogteknologiske værksted. Som sagt arbejder Sprognævnet for tiden med at overføre §-delen af RO 5 til maskinlæsbare formler. Med et aktuelt eksempel ser VB (der behandles i § 57.2) sådan ud når den er oversat til kategorialgrammatisk form:

Maskinlæsbar leksikalisering af vikarbindestregen type 2.1 (principskitse)

LEX: “-”
 SYN: $970 \setminus (Y \setminus ((X \setminus Y) / Y))$
 SEM: $\lambda \ \& \ K1 \ K2 \ F \rightarrow F \cdot K1 \ \& \ F \cdot K2$

Her viser syntakskategorien (SYN) hvilke formkrav leksemet ”-” (LEX) stiller til sine syntaktiske omgivelser for at udgøre en velformet type 2.1-frase (fx *økomælk* og *-yoghurt*). Den λ -semantiske form (SEM) viser hvordan frasens konstituenten spiller sammen og sikrer at bindestregen får sit materiale fra F (*øko*) mens de to sideordnede semantiske led, $FK1$ (*økomælk*) og $FK2$ (*øko**yoghurt*), knyttes sammen med $\&$ (VB-frasens konjunktion). Analysen herunder illustrerer samspillet mellem alle frases konstituenten.

$$\begin{array}{ccccccc} [\text{øko}] & [\text{mælk}] & [\text{og}] & [-] & & & [\text{yoghurt}] \\ 890 & 110 & 970 & 970 \setminus (110 \setminus ((890 \setminus 110) / 110)) & 110 & ==> & 110 \end{array}$$

Bemærk at skråstregen / kombinerer til højre og bagstregen \ til venstre. Tag som eksempel bindestregens kategori, $970 \setminus (110 \setminus ((890 \setminus 110) / 110))$, i formlen herover. Denne kategori søger først et argument 970 på sin venstre side. Når den har fået det, søger den et nyt argument 110 (til venstre), derefter et tredje argument 110 (til højre) og til sidst 890 (til venstre). Nu er der kun to ens kategorier tilbage på begge sider af pilen, $110 ==> 110$, og dermed er *økomælk* og *-yoghurt* analyseret som en velformet nominalfrase (se 110 i appendikset herunder). I samme postgang har parseren fundet frasens semantiske formel:

$$[[\text{øko}]] \bullet [[\text{mælk}]] \ \& \ [[\text{øko}]] \bullet [[\text{yoghurt}]]$$

Denne semantiske formel er ganske den samme som for frasen *økomælk* og *øko**yoghurt*, og dermed er det godt gjort at de to fraser er synonyme og altså kan erstatte hinanden i en tekst. Som man måske kan fornemme, forløber parsingen af en frase omtrent som forkortelsen af en matematisk ligning. Og dét er en disciplin som en computer behersker væsentligt bedre end læsning af ordbogsparagraffer.

Dette eksempel illustrerer naturligvis kun én celle i typologien i figur 4. Hver undertype har sin egen template i den maskinlæsbare version af § 57, alle af samme tilsnit som i eksemplet herover. Dermed bliver bindeordsreglerne lettere at forstå for fx et oversættelsesprogram, så det får en fair chance for at vælge en god oversættelse af fraser som *binde- og skurkestreger*. Når hele RO 5's paragrafdel en skønne dag er overført til

maskinlæsbare formler, vil NLP-udviklerne stå med en ny mulighed for at forbedre dagens programmer til tekstbehandling, oversættelse og AI.

5. KONKLUSION

I denne artikel har vi behandlet den elliptiske konjunktionalfase af typen *søn- og helligdage* og *haveborde og -stole*. Vi har omtalt frasetypen både som den forekommer i talt og skrevet dansk, dog (af praktiske grunde) med særligt fokus på dens skriftlige form, altså med brug af en såkaldt vikarbindestreg (VB) for det underforståede led. Vi har opstillet en typologi af de almindeligt forekommende VB-fraser, samt diskuteret en række af de mere irregulære former der ikke finder plads i typologien.

Under arbejdet med typologien har vi opdaget en systematisk flertydighed i tolkningen af fraser med suffigeret bindestreg. Flertydigheden kommer tydeligt frem i en sætning som fx *Skolen har otte drenge- og pigetoiletter*, sakset fra en skolebrochure (afsnit 2 herover giver mange andre eksempler). Hvis frasen *drenge- og pigetoiletter* læses som en type 3.1 (VB-frase med regulær VB), er den synonym med *drengetoiletter og pigetoiletter*. Tolket som en type 3.4 (VB-frase med pseudovikar) er den i stedet synonym med *toiletter for drenge-og-piger* (altså fællestoiletter). Ved korpusanalyser har vi godtgjort at dette skisma er almindeligt udbredt i dansk skriftsprog. Ikke desto mindre er det stort set ikke kommenteret i dansk sproglitteratur.

Derefter har vi behandlet en række aspekter af brugen af VB i vores nabosprog. Vi har påvist at bindestregsfraser der ligner de danske, findes i både svensk, norsk, tysk og engelsk. Desuden har vi taget nogle strejftog ind i den engelske og tyske litteratur om bindestregsfraser. Sidst, men ikke mindst, har vi påvist at skismaet mellem type 3.1 og type 3.4 også forekommer i de fire undersøgte sprog, men at de stort set heller ikke er kommenteret i sproglitteraturen.

Endelig har vi givet en kort introduktion til Dansk Sprognævns pågående arbejde med at overføre RO 5's paragrafdel til maskinlæsbare form. Som eksempel på dette arbejde har vi præsenteret overførslen af § 57.2 om VB'en fra dens nuværende bløde formulering til en formel definition der kan indbygges i software og dermed medvirke til at gøre chatbots til bedre danske sprogbrugere. Vi anser det for uhensigtsmæssigt at tidens

AI-løsninger baseret på LLM (large language models) så entydigt udvikles på induktive principper, altså trænes på zillioner af mere eller mindre lødige tekster, uden mulighed for kvalitetskontrol. I stedet opfordrer vi til at NLP-udviklere (også) udnytter den viden som lingvistikken har skabt gennem generationer.

TAK

Vi vil gerne takke *NyS*-redaktørerne Tina Thode Hougaard og Jacob Thøgersen for grundig og kritisk gennemlæsning. Deres kommentarer har gjort artiklen klart bedre og mere læsevenlig. Også tak til Anna My Schødt's Henriksen for at have udarbejdet figurerne i artiklen.

Michael Nguyen, dansklektor
Graduate School of Humanities, Osaka Universitet
michael.nguyen.hmt@osaka-u.ac.jp

Peter Juel Henriksen, seniorforsker
Dansk Sprognævn
pjh@dsn.dk

LITTERATUR

- Askedal, J.O. 2001. Zum Koordinationstyp "syntaktische und Wortbildungsmittel". W. Roggausch (red.), *Germanistentreffen Deutschland – Dänemark – Finnland – Island – Norwegen – Schweden*, 215–231. Bonn: Deutscher Akademischer Austauschdienst.
- Bauer, L. 1998. When is a sequence of two nouns a compound in English? *English Language & Linguistics* 2(1). 65–86. DOI: 10.1017/S1360674300000691.
- Collins Dictionary*. u.å. <https://www.collinsdictionary.com/> (tilgået 20. december 2025).
- Becker-Christensen, C. & J. Schack. 2015. Ord og ordforbindelser, som „hører nøje sammen med en efterfølgende ledsætning“. Om startkommaets placering i henhold til Retskrivningsordbogens § 50.1 og 50.3. Dorthe Duncker, Eva Skaftte Jensen & Ole Ravnholt (red.), *Rette ord. Festskrift til Sabine Kirchmeier-Andersen i anledning af 60-årsdagen*, 49–72. Frederiksberg: Dansk Sprognævn.

- Brink, L. & J. Lund & S. Heger & J.N. Jørgensen. 1991. *Den Store Danske Udtaleordbog*. Munksgaards Ordbøger.
- Bredel, U. 2008. *Die Interpunktion des Deutschen: Ein kompositionelles system zur On-line-Steuerung des Lesens* (Linguistische Arbeiten 522). Tübingen: Max Niemeyer.
- Bredel, U. 2020. *Interpunktion*. 2. udg. Heidelberg: Winter.
- Cook, V.J. 2014. *The English writing system*. London: Routledge. DOI: 10.4324/9780203774236.
- The Britannica Dictionary*. u.å. <https://www.britannica.com/dictionary> (tilgæet 20. december 2025).
- The Chicago Manual of Style*. 2010. Chicago: University of Chicago Press.
- Ditlevsen, T. 1975. *Vilhelms værelse*. København: Gyldendal.
- Etsy.com. u.å. <https://www.etsy.com/de/listing/4365143700/hermann-teddy-originalaffe-mohair-ca> (tilgæet 28. december 2025).
- Ferý, C. 2012. *Phonologie des Deutschen, Band 2: Eine optimalitätstheoretische Analyse*. Ikke-udgivet fonologikompedium. Institut für Linguistik, Goethe-Universität Frankfurt.
- Gallmann, P. 1985. *Graphische Elemente der geschriebenen Sprache. Grundlagen für eine Reform der Orthographie*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag. DOI: 10.1515/9783111630380.
- Gallmann, P. 1989. Syngropheme an und in Wortformen. Bindestrich und Apostroph im Deutschen. P. Eisenberg & H. Günther (red.), *Schriftsystem und Orthographie* (Reihe Germanistische Linguistik 97). Tübingen: Niemeyer. DOI: 10.1515/9783111372266.85.
- Goldschmidt, M.A. 1845. *En Jøde*. København: Gyldendal.
- Hare, J. 2012. *Dansk direkte 9. Lærervejledning*. København: Gyldendal.
- Häsing, J.R. 2024. *Die Europäisierung der deutschen Landesparlamente: Die Landtagsverwaltung im Spannungsfeld zwischen Parlament und Regierung*. Doktorafhandling, Freie Universität Berlin.
- Henrichsen, P.J. 2023a. Det Centrale Ordregister. Et indeks over det danske sprog – en gave til dansk sprogteknologi. L. Holmer, G. Horn, H. Landqkvist, P. Nilsson, E. Nordgren & E. Sköldberg (red.), *Nordiska studier i lexicografi* 16, 113–126. Lund: Lunds Universitet.
- Henrichsen, P.J. 2023b. Diktatoriske befølelser. Om ord og uord i det Centrale Ordregister. W. Collin, I.S. Hansen, T.T. Hougaard & K. Schriver (red.), *19. Møde om udforskningen af dansk sprog*, 133–147. Aarhus: Aarhus Universitet.

- Henrichsen, P.J. 2024. Make each morph count – a new approach to computational lexicography for text processing. K.Š. Despot, A. Ostroški Anić, & I. Brač, (red.), *Proceedings of the XXI EURALEX International Congress*, 329–335. Cavtat: Institut za hrvatski jezik.
- Henrichsen, P.J. & M. Nguyen. Under udgivelse. Binde- og narrestreger. *Nordiske studier i leksikografi* 17.
- Jacobsen, H.G. & P.S. Jørgensen. 2025. *Håndbog i Nudansk*, 7. udg. (u. sted): Samfundslitteratur.
- Jacobsen, H.G. & M. Gradenwitz (red.). 1993. *Komma – hvornår og hvorfor? En debatbog om kommatering* (Dansk Sprognævns skrifter 20). København: Dansk Sprognævn.
- Jakubiček, M. et al. 2013. The TenTen corpus family. A. Hardie & R. Love (red.), *Corpus Linguistics 2013. Abstract book*, 125–127. Lancaster: UCREL.
- Janßen, S. 2020. Kredit – Glauben – Wahn. Paranoische Formen von Soll und Haben bei Heinrich von Kleist und Robert Walser. M. Bergengruen, J. Bühler & A. Eder (red.), *Kredit und Bankrott in der deutschsprachigen Literatur*. Karlsruhe: J.B. Metzler. DOI: 10.1007/978-3-662-62288-9_7.
- Jensen, J.N. 2006. Binde­streg eller ej? Om skrivemåden af nogle engelske låneord. A.Å. Jervelund, M. Rathje & J. Schack (red.), *Vi skriver dig til. Festskrift til Vibeke Sandersen i anledning af 70-års-dagen* (Dansk Sprognævns Skrifter 36), 127–144.
- Karlsson, O. 2017. *Svenska skrivregler*. Stockholm: Liber.
- Mkuem.rlp.de. u.å. <https://mkuem.rlp.de/themen/tiere-und-tierwohl/tiergesundheits-tierseuchenbe­kaempfung/maul-und-klauenseuche> (tilgæt 28. december 2025).
- Nguyen, M. 2024. Kommatering i Skandinavien. *Dansknoter* 2024/2. 50–51.
- Nguyen, M. & A.S. Hartling. Under udgivelse. Commas and copulas. Vergleichende Interpunktion – Comparative punctuation [foreløbig titel på antologi].
- Nguyen, M. & P.J. Henrichsen. 2024. The locum hyphen – a formal approach to the lexicalization of multiword expressions with rich internal semantics. K.Š. Despot, A.O. Anić & I. Brač (red.), *Lexicography and semantics. Proceedings of the XXI EURALEX International Congress*, 113–121. Cavtat: Institut za hrvatski jezik.
- Nguyen, M. 2026. En kritisk og konstruktiv gennemgang af tegnsætningsreglerne i *Retskrivningsordbogen*. *NyS* 69. 36–83.
- Nunberg, G. 1990. *The linguistics of punctuation* (CSLI 18). Stanford: Center for the Study of Language (CSLI).
- Omar, Tarek. 2011. *MuhammedANEREN*. København: Politikens Forlag.
- Ordregister.dk*. <https://ordregister.dk/> (tilgæt 29. december 2025).

- Ravnholt, Ole. 2015. Slip kommaerne fri, det er forår. I.S. Hansen & T.T. Hougaard (red.). *15. Møde om udforskningen af dansk sprog (MUDS)*, 321–342. Aarhus: Aarhus Universitet.
- Regeringen.se. u.å. <https://www.regeringen.se/sveriges-regering/klimat--och-naringslivs-departementet/> (tilgået 28. december 2025).
- RO 5. 2024. *Retskrivningsordbogen*, 5. udg. Bogense: Dansk Sprognævn & Alinea.
- Rienecker, L. & P.S. Jørgensen. 2012. *Den gode opgave – håndbog i opgaveskrivning på videregående uddannelser*, 4. udg. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Snl.no. 2025. https://snl.no/Klima-_og_milj%C3%B8departementet (tilgået 28. december 2025).
- Spector, S. 2014. *The quotable guide to punctuation*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Språkrådet. u.å. Bindestrek. <https://sprakradet.no/godt-og-korrekt-sprak/rettskriving-og-grammatikk/tegn/bindestrek/> (tilgået 20. december 2025).
- Stortinget.no. 2025. <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Sporsmal/Skriftlige-sporsmal-og-svar/Skriftlig-sporsmal/?qnid=110002> (tilgået 28. december 2025).
- Sverigesmiljomal.se. u.å. <https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/ett-rikt-vaxt--och-djurliv/> (tilgået 28. december 2025).
- Strømberg-Derczynski, L. et al. 2021. The Danish Gigaword Corpus. S. Dobnik & L. Øvrelid (red.), *Proceedings of the 23rd Nordic Conference on Computational Linguistics (NoDaLiDa)*, 413–421. Linköping: Linköping University Electronic Press.
- Tagesschau.de. 2025. <https://www.tagesschau.de/inland/innenpolitik/reiche-energie-wende-100.html> (tilgået 28. december 2025).
- Widmann, T. 2023a. Det Centrale Ordregister og dets leksikografiske anvendelser. L. Holmer et al. (red.), *Nordiska studier i lexikografi. 16. Rapport från 16:e konferensen om lexikografi i Norden. Lund 27–29 april 2022*, 415–430. Lund & Göteborg: Lund Universitet.
- Widmann, T. 2023b. The Central Word Register of the Danish language. u. red., *Proceedings of eLex (Electronic Lexicography in the 21st Century)*, 91–103.

APPENDIKS

COR's bøjningsindekser (uddrag). Den fulde liste ses på ordregister.dk, hvorfra man også kan hente databasen COR1 med RO's leksemer i alle bøjede former, samt manualer til hele COR-systemet (Det Centrale Ordregister).

Indeks	PoS-mærke	Ordklasse, bøjning, eksempel
110	sb.fk.sg.ubest	(substantiv, fælleskøn, singularis, ubestemt form, fx <i>hest</i>)
111	sb.fk.sg.best	
112	sb.fk.pl.ubest	
113	sb.fk.pl.best	
114	sb.fk.sg.ubest.gen	
115	sb.fk.sg.best.gen	
116	sb.fk.pl.ubest.gen	
117	sb.fk.pl.best.gen	(substantiv, fælleskøn, pluralis, bestemt form, genitiv, fx <i>hestenes</i>)
119	sb.fk.sms	(substantiv, fælleskøn, sammensætningsform, fx <i>heste-</i>)
120	sb.itk.sg.ubest	(substantiv, intetkøn, singularis, ubestemt form, fx <i>barn</i>)
127	sb.itk.pl.best.gen	(substantiv, intetkøn, pluralis, bestemt form, genitiv, fx <i>børnenes</i>)
129	sb.itk.sms	(substantiv, intetkøn, sammensætningsform, fx <i>barne-</i> og <i>børne-</i>)
200	vb.inf.akt	(verbum, infinitiv, aktiv, fx <i>spise</i>)
201	vb.inf.pass	(verbum, infinitiv, passiv, fx <i>spises</i>)
203	vb.præs.akt	(verbum, præsens, aktiv, fx <i>spiser</i>)
204	vb.præs.pass	(verbum, præsens, passiv, fx <i>spises</i>)
206	vb.præt.akt	(verbum, præteritum, aktiv, fx <i>spiste</i>)
209	vb.imp	(verbum, præteritum, aktiv, fx <i>spis</i>)

300	adj.sg.ubest.fk	(adjektiv, singularis, ubestemt, fælleskøn, fx <i>stor</i>)
301	adj.sg.ubest.itk	(adjektiv, singularis, ubestemt, intetkøn, fx <i>stort</i>)
302	adj.sg.best	(adjektiv, singularis, bestemt, fx <i>store</i>)
303	adj.pl	(adjektiv, pluralis, fx <i>store</i>)
304	adj.kompar	(adjektiv, komparativ, fx <i>større</i>)
305	adj.superl.sg.ubest	(adjektiv, komparativ, fx <i>størst</i>)
400	fork	(forkortelse, fx <i>fx</i>)
500	prop	(proprium, fx <i>Danmark</i>)
600	talord.kard	(proprium, kardinaltal, fx <i>sytten</i>)
610	talord.ord	(proprium, ordinaltal, fx <i>syttende</i>)
870	udråbsord	(fx <i>okay</i>)
880	præp	(præposition, fx <i>udenpå</i>)
890	præfiks	(præfiks, fx <i>eks-</i>)
900	adv	(adverbium, fx <i>fremefter</i>)
930	flerord	(flerordsforbindelse, fx <i>nu om stunder</i>)
970	konj	(konjunktion, fx <i>undtagen</i>)
980	lydord	(fx <i>kyklikey</i>)
990	pron	(pronomen, fx <i>hinanden</i>)